

LUNDS UNIVERSITET
Centrum för teologi och religionsvetenskap

”Där var och en är älskad för sin egen skull”

En undersökning av deltagandet i Svenska kyrkans barnverksamhet

Ida Fast

Lunds universitet

Centrum för Teologi och Religionsvetenskap

RHIK20, Kandidatuppsats

Handledare: Magdalena Nordin

Abstract

In Sweden today, the participation in children's activities of the Church of Sweden is increasing, also in relation to the size of the age groups. The number of members in the Church of Sweden is decreasing, as well as participation in baptism and confirmation. Considering these facts the main question of this study is: Why choose children's activities arranged by the Church of Sweden today? With a case study, using observations, interviews and a survey in a small parish on the country-side in the northeastern Skåne, several reasons for participation are found. One of the main factors is the new environment where the children can spend time with other children and adults than they usually do in school and preschool. The smaller size of the activity group gives the children more room for individual attention and development. The activities in the parish are based on creativity which is another important reason for the participants, as well as the Christian aspect.

Key words: Church of Sweden, Children's activities, Rational Choice Theory, Secularization.

Titeln: citat från Svenska kyrkans hemsida,

<http://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=830288>, 120502

Innehåll

1. Inledning.....	4
1.1 Syfte och frågeställning.....	6
1.2 Tidigare forskning.....	6
1.3 Svenska kyrkans barnverksamhet.....	8
1.4 Rational choice theory.....	10
2. Fallstudie som metod.....	15
2.1 Intervjuer.....	16
2.2 Dokument.....	20
2.3 Enkäter.....	21
2.4 Observationer.....	23
3. Varför deltar man i Svenska kyrkans barnverksamhet?.....	25
3.1 Ny miljö och individuell utveckling.....	25
3.2 Det kristna budskapet.....	28
3.3 Kreativt skapande.....	29
3.4 Förtroende.....	31
4. Slutsats och reflektion.....	34
4.1. Slutsats.....	34
4.2. Reflektion.....	35
Källförteckning.....	36
Litteratur.....	36
Internetkällor.....	37
Källor till statistiken.....	37
Bilagor.....	39
Bilaga 1: Statistik, Sveriges folkmängd.....	39
Bilaga 2: Statistik, Svenska kyrkans barnverksamhet.....	40
Bilaga 3: Statistik, Öppna förskolor.....	43

Bilaga 4: Statistik, Öppna fritidshem	44
Bilaga 5: Statistik, Förskolor.....	45
Bilaga 6: Statistik, Fritidshem	46
Bilaga 7: Intervjufrågor till ledare.....	47
Bilaga 8: Intervjufrågor till barnen.....	48
Bilaga 9: Enkätfrågor till föräldrarna	49

1. Inledning

Jag deltog i Svenska kyrkans barn- och ungdomsverksamhet i min dåvarande hemförsamling i åldern 4-12 år. Barntimmarna deltog jag i innan jag började skolan, öppet fritids under låg- och mellanstadiet, och jag följde med mina föräldrar på församlingens utflykter med andra familjer på somrarna. Att det var en kristen verksamhet var jag som barn knappt medveten om, jag såg bibelberättelserna och sångerna om Gud som en del av det allmänna temat på den här lekgruppen. I mitt hem diskuterades inte religion ofta, vår dos av Gud och kyrkan kom genom eller i samband med församlingens barn- och ungdomsverksamhet. Förutom att jag, och förmodligen även mina föräldrar, under den perioden fann nya vänner, utvecklade intressen och helt enkelt hade roligt kunde jag också efteråt fatta ett välinformerat beslut om huruvida jag hörde hemma i den kristna tron eller inte. Jag valde att inte konfirmera mig.

Sverige är idag ett sekulariserat land, och fler och fler svenskar väljer att säga upp sitt medlemskap och att inte döpa sina barn in i Svenska kyrkan. Medlemskapet i Svenska kyrkan har minskat från 82 % av befolkningen 2001 till 70 % 2010. 73 % av alla barn döptes 2001, 2010 var det 53 %. 42 % av femtonåringarna i Sverige konfirmerades 2001, och det sjönk till 32 % till 2010.¹

Under samma tidsperiod ökade deltagandet för en av Svenska kyrkans aktiviteter: barn- och ungdomsverksamheten. Besöken i öppen verksamhet för barn mellan 0 och 12 år ökade från 1,3 miljoner besök till 1,7 miljoner.² Om man delar upp barnen i mindre årsgrupper och jämför siffrorna med antalet barn i Sverige som tillhör respektive årsgrupp ser man variationerna i deltagandet.³ För barnen i åldern 0-6 ökade antalet besök med 29,0 %, vilket kan jämföras med att antalet barn i den åldersgruppen ökade med 17,8 % under perioden. För barnen i åldern 7-12 år ökade antalet besök med 34,3 %, trots att antalet barn i den åldern minskade under perioden med 19,3 %. Förändringarna i barnkullarna förklarar alltså inte det ökade deltagandet i Svenska kyrkans öppna verksamhet.

---

¹ Medlemsutveckling 1972-2010, <http://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=645562>, 120316

² Barn- och ungdomsverksamhet 2001-2010, <http://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=645562>, 120316

³ se Bilaga 1

För den regelbundna gruppverksamheten, också för barn mellan 0 och 12 år, ökade antalet regelbundna deltagare från 119 000 till 130 000.⁴ Här varierar förändringarna mellan årsgrupperna. Antalet deltagande barn i åldern 0-3 år ökade från 5,9 % till 7,8 % i förhållande till antalet barn i Sverige den åldern. Även för de som tillhör åldersgruppen 7-12 år var det en ökning från 7,3 % till 10,9 % av totala antalet barn. Däremot sjönk andelen deltagare i åldrarna 4-6 år från 15,0 % till 9,3 %. Där är det främst antalet deltagare i Svenska kyrkans barntimmar som har gått ner kraftigt.⁵

De här siffrorna kan jämföras med att antalet öppna förskolor i Sverige, kommunala och privata, minskade med 39,2 % under perioden.⁶ Antalet kommunala och privata öppna fritids minskade också, men endast med 1,6 %.⁷ Tillgången på likartade verksamheter är alltså mindre 2010. Detta skulle kunna gynna Svenska kyrkans verksamhet genom att konkurrensen minskat. Andelen inskrivna på förskola respektive fritids har ökat från 54,0 % till 61,6 % respektive 47,2 % till 64,3 % mellan 2001 och 2010.⁸ Fler barn är alltså inskrivna i den kommunala och privata omsorgen, vilket talar för många barn redan är engagerade på dagtid, och det borde resultera i lägre deltagande i Svenska kyrkans barn- och ungdomsverksamhet.

Deltagandet i Svenska kyrkans barnverksamhet har alltså ökat, även med hänsyn taget till varierande storlekar på årskullarna. Tillgången på kommunala och privata öppna förskolor har minskat och därmed är konkurrensen mindre, vilket kan ha gynnat deltagandet i den kristna öppna verksamheten. Samtidigt är fler barn inskrivna i den kommunala och privata barnomsorgen vilket skulle kunna ha motsatt effekt. I den här statistiken kan jag inte hitta någon självklar anledning till ökningen i kyrkans grupper. Varför ökar intresset för kristen barnverksamhet trots att deltagandet i Svenska kyrkan och dess riter minskar? Varför avspeglas inte detta i deltagandet i dop och konfirmationer?

---

⁴ Barn- och ungdomsverksamhet 2001-2010 och Medlemsutveckling 1972-2010, <http://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=645562>, 120316

⁵ Se Bilaga 2

⁶ Se Bilaga 3

⁷ Se Bilaga 4

⁸ Se Bilaga 5 och Bilaga 6

1.1 Syfte och frågeställning

Uppsatsens syfte är att undersöka varför barn i ett sekulariserat samhälle deltar i kristen barnverksamhet. Utifrån föräldrarnas, barnens och verksamhetens ledares perspektiv vill jag svara på frågan: varför deltar barn i Svenska kyrkans barnverksamhet idag?

För att avgränsa studieområdet har jag valt en landsbygdsförsamling. Den ligger i nordöstra Skåne. Jag har valt en mindre församling för att jag under min tidsbegränsning ändå kunde få en heltäckande bild av verksamheten, och dessutom hinna få överblick över den konkurrerande verksamheten. På landsbygden är utbudet av organiserade fritidsaktiviteter mindre och det finns därmed inte lika många variationer av samma aktivitet. Vill man ha en fritidsaktivitet kan det i ett större samhälle kanske erbjudas av flera aktörer, som t.ex. kommunen, företag eller religiösa organisationer. Jag tror att många fler faktorer påverkar valet i ett större samhälle. Det skulle kunna vara att barnet inte behöver passera farliga vägar på vägen till verksamheten eller att parkeringsmöjligheter är bra. Tio föräldrar skulle kunna ge tio olika anledningar till deltagandet, och för att hitta ett mönster i de faktorerna skulle jag behöva prata med många fler barn, föräldrar och ledare.

För att få svar på frågeställningen har jag valt att använda mig av en fallstudie som innefattar föräldrarnas, barnens och ledarnas perspektiv på deltagandet. Ledarna kan berätta om verksamheten och deltagarna och sina egna tolkningar av varför barnen deltar. Barnen kan förklara sin syn på verksamheten samt varför de deltar. Föräldrarna är de som fattar det slutgiltiga beslutet om barnens deltagande och kan ge mig inblick i bakgrunden till valet.

1.2 Tidigare forskning

Uppsatsen behandlar varför föräldrar väljer Svenska kyrkans barnverksamhet i ett sekulariserat samhälle. Jag har inte hittat någon tidigare forskning som tar upp exakt samma ämne som jag gör, och jag har därför tittat på de närliggande områdena. Uppsatsen begränsas genom inte behandla forskning kring barnverksamhet tidigare än 1990 eller religiös barnverksamhet utanför Sverige.

Det finns en del svensk forskning om barn och tro. Perspektivet på den forskningen jag funnit har varit hur barn tror, hur man hjälper barn att tro och vad barn får ut av att tro. I undersökningen har jag inte tagit upp barnens förhållande till religionen, och denna forskning är därmed inte relevant.

Sekularisering är ett område det har forskats mycket kring. Fokus på forskningen är ofta att man lämnar religioner eller upphör att vara aktivt troende. Föräldrarna i den här undersökningen har valt en religiös fritidsaktivitet för sina barn trots att de lever i ett sekulariserat samhälle. Det är ett annat val än det att ta avstånd till religionen. Forskning om varför och hur man håller fast vid sin kyrkas verksamheter och traditioner när man sekulariseras och utan att tron fördjupas igen är det som är relevant för min undersökning.

Eva Reimer undersökte i *Dopet som kult och kultur*, som kom ut 1995, hur svenskar förhåller sig till religion och religiösa handlingar som dopet i ett sekulariserat samhälle.⁹ Författaren frågar i undersökningen vad i riten som har betydelse, vilken betydelse den har och för vem. Reimers har deltagit i dop, spelat in dopsamtal, intervjuat präster och 34 föräldrapar, och har sen gjort en mikroanalys av samtalen. Reimer kommer fram till att dopet är både en kult- och en kulturbärare. De negativa åsikterna om dopet hörde till den kultbärande delen, dvs. den kristna tron som en personlig övertygelse och ett engagemang i kyrkan som organisation, medan de positiva åsikterna berörde den kultbärande delen och traditionerna. När man döper ett barn är man lojal mot Svenska kyrkan som kulturbärare, mot traditionen, men anser inte att man inte hör hemma i eller att man inte kan leva upp till de krav som kopplas samman med kyrkan som kultbärare.¹⁰ Författaren menar att dopet idag ska presentera det nya barnet för släkten och vännerna, vilket stärker släktskap och lojalitet. Till detta används en ritual som ser ungefär likadan ut idag som den gjorde förr, och kanske kommer göra i framtiden. Dopet är alltså viktigt för många människor, men inte alltid av den anledningen att det är en specifik kristen rit. Reimer menar att föräldrarna är motsägelsefulla. Föräldrarna har träffat präster och deltagit i riter och är positiva om sina upplevelser, men framställer dem som undantag mot den föreställda normen. Gudstjänster, dop och präster antas vara tråkiga och gammaldags trots att deras egna upplevelser talar emot detta.¹¹ Enligt Reimer är Sverige inte sekulariserat när det gäller svenskarnas praxis, man deltar i religiösa handlingar på samma sätt som tidigare.

---

⁹ Reimers, Eva, *Dopet som kult och kultur: bilder av dopet i dopsamtal och föräldraintervjuer* (Verbum, Diss. Linköping : Univ., Stockholm, 1995)

¹⁰ Reimers (1995), s. 246, 251, 272-273

¹¹ Reimers (1995) s. 248-251

Däremot märker hon en sekularisering inom språkbruket, dvs. man använder inte samma ord och resonemang kring religionen som förr, och deltagandet är inte lika högt längre.¹²

Likheterna mellan min undersökning och den Reimers utförde för över 15 år sedan är i mina ögon intresset för hur man håller sig kvar vid religionen även om man är sekulariserad eller t.o.m. om man inte är troende, och att hon undersökt detta genom gå till de som gjort valet, föräldrarna, och de som utför tjänsten, prästerna.

Med studien *Svenska kyrkans medlemmar* hoppas Jonas Bromander beskriva Svenska kyrkans medlemmars motiv till medlemskapet och egna syn på Svenska kyrkan.¹³ Undersökningen bygger på strax över tio tusen enkäter som medlemmar har svarat på, och Bromander ämnar med boken främst presentera det empiriska materialet enkäterna gett, men diskuterar också kring hur resultatet kan användas för att förändra kyrkan.¹⁴ Enkäterna har bl.a. gett svar på frågor om motiv till medlemskap, vad kyrkan betyder för medlemmarna och vad medlemmarna tycker att kyrkan ska arbeta med. Precis som Reimer menar att dopet gör menar Bromander att traditioner binder samman dåtid och nutid och ger genom sin kontinuitet en föräning om framtiden. En stor del av medlemmarna är inte med i Svenska kyrkan för sin egen skull, utan för att man genom medlemskapet hoppas hjälpa andra och hålla liv i traditioner man anser vara viktiga. Kyrkan har en viktig plats i samhället, och det är just det många vill att den ska ha: Hjälpa utsatta människor och skapa gemenskap för de ensamma hamnar högt upp på listorna över vad medlemmarna tycker är Svenska kyrkans viktigaste arbete. Att arbeta med barn och unga kommer också högt upp på den listan.¹⁵

1.3 Svenska kyrkans barnverksamhet

*”Svenska kyrkan vill erbjuda en trygg och skapande miljö där barnen kan dela tro och livsfrågor på sina villkor. En plats där barn alltid är välkomna och får känna sig hemma. Där var och en är älskad för sin egen skull.”*¹⁶ (Svenska kyrkans hemsida)

Enligt Kyrkoordningen är församlingens uppgifter att hålla gudstjänst, bedriva undervisning och att arbeta med diakoni och mission.¹⁷ Diakoni är vad man kallar tro i handling, dvs.

---

¹² Reimers (1995), s. 253, 259

¹³ Bromander, Jonas, *Svenska kyrkans medlemmar*, (Verbum, Stockholm, 2011)

¹⁴ Bromander (2011), s. 10-12

¹⁵ Bromander (2011), s. 70-71, 115-117

¹⁶ <http://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=830288>, 120304

kyrkans sociala arbete. Det diakoniska arbetet med barn kan t.ex. innebära att vara ett extra stöd för barn i familjer som inte kan erbjuda fullt stöd, stötta de föräldrar som inte alltid räcker till, ge plats åt barn med olika behov och förutsättningar och att ge alla barn möjlighet att delta i församlingens verksamhet. Det viktigaste med missionsarbetet vad gäller barn är att erbjuda dop och dopuppföljning för barn och familjer.¹⁸

När barnverksamheten började inom Svenska kyrkan var det främst i undervisningssyfte, men skulle redan då ge kyrkan uppsyn över församlingens barn och deras välbefinnande. Söndagsskolan började först inom frikyrkorna; metodistkyrkan, nyevangelisterna och framförallt baptisterna gjorde det till en vanlig företeelse under 1850-talet. Skolan innebar oftast sång och bön, och undervisning i katekesen, gamla testamentet eller nya testamentet. Svenska kyrkan kritiserade de frikyrkliga söndagsskolorna eftersom de ansåg att det var skolan, under kyrkans ansvar, som hade i uppgift att lära ut religionskunskap, och kyrkan menade att på söndagen skulle man vara ledig från skolan. I vissa församlingar började Svenska kyrkan lägga sig i söndagsskolan för att få uppsyn över vad som lärdes ut.¹⁹

På 1880-talet började röster inom Svenska kyrkan på allvar tala för att införa en egen söndagsskola, och under de närmaste tre decennierna dök det upp fler och fler. Utgångspunkten var att hålla en gudstjänst för barn, som var pedagogisk och lättare att förstå och som innehöll mycket sång.²⁰

Idag har Svenska kyrkan ett varierat utbud som innefattar många aktiviteter för barn och deras föräldrar. Arbetet med barnen är nu främst diakonalt, med inslag av undervisning. Det finns så kallad öppen verksamhet, som kan vara t.ex. babysång, föräldracafé och öppen förskola. Föräldrarna kan komma tillsammans med sina småbarn, och kan också få stöd i sitt föräldraskap. Den öppna verksamheten innefattar även aktiviteter för barn och unga. Det erbjuds också så kallad regelbunden verksamhet, vilket innebär att aktiviteterna har

---

¹⁷ Kyrkoordningen (senast ändrad 2011:9), 2 kap., § 1.

¹⁸ Almer, Hans (red), *I dialog med barn – grund för Svenska kyrkans arbete bland barn 0-14 år* (Svenska kyrkans församlingsnämnd, Uppsala, 1999), s. 22-24, 26

¹⁹ Bexell, Oloph, *Sveriges kyrkohistoria – Folkväckelsens och kyrkoförnyelsens tid* (Verbum i samarbete med Svenska kyrkans forskningsråd, Stockholm, 2003), s. 60, 226-228

²⁰ *Sveriges kyrkohistoria* (2003), s. 228

regelbundna deltagare, t.ex. körsång, söndagsskola, barntimmar och gruppverksamhet för olika åldersgrupper. Konfirmationsgrupper räknas inte in här.²¹

Barnverksamheten i församlingen jag valt att genomföra min undersökning i baseras på kreativt skapande. Under en vecka pågår verksamhet för barn i förskoleåldern under två timmar på en förmiddag, och för skolbarn under nästan fyra timmar en eftermiddag efter skolan. Barnen och föräldrarna inbjuds under terminens gång också att medverka i församlingens aktiviteter. Det kan t.ex. vara att barnen sjunger på gudstjänster eller bakar kakor till kyrkkaffet. Familjerna bjuds också in till julfest och våravslutning.

Det finns konkurrens till verksamheten men den är inte så omfattande. I upptagningsområdet finns det kommunal förskola, fritidshem och öppet fritids. Dessutom finns det i området också en scoutförening, dans och en idrottsklubb som erbjuder bl.a. fotboll. Det finns ingen annan religiös barnverksamhet i området, varken kristen eller av någon annan religion. På 20-45 minuters avstånd med bil finns flera städer eller större samhällen som erbjuder ett mer varierat utbud av fritidsaktiviteter.

1.4 Rational choice theory

Valet av barnets fritidsaktivitet påverkar vardagen för hela familjen under en längre tidsperiod. Jag utgår från att man väljer fritidsaktivitet till sina barn både aktivt och rationellt, och inte impulsivt. För att förstå hur ett rationellt val går till har jag använt mig av rational choice theory.

Lina Eriksson är författare till *Rational Choice Theory – Potentials and Limits*.²² Här beskriver hon teorin i sina många olika former baserat på olika genomgående faktorer, och påpekar svagheter i teorin så som kritikerna har uppmärksammat dem. Hon försöker också hitta sätt att gå runt de svagheter genom att t.ex. fastställa starkare, entydiga definitioner, vilket ofta saknats tidigare. Eriksson utgår från hur teorin använts i undersökningar om politik, men den kan även användas på annan socialvetenskap. Rodney Stark är en av de som har använt den på religionsvetenskap, som jag återkommer till senare. Även Michael

---

²¹ <http://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=830310> , 120304, och Barn- och ungdomsverksamhet 2001-2010 och Medlemsutveckling 1972-2010, <http://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=645562>, 120304

²² Eriksson, Lina, *Rational Choice Theory – Potential and Limits* (Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2011)

Allingham beskriver rational choice theory som den används inom sociologin. Han gör i *Choice Theory: A Very Short Introduction* ett försök att sammanfatta teorin och applicerar den på olika former av spelande och på när en grupp väljer mellan t.ex. diktatur och demokrati.²³

Stommen i ett rationellt val är att en person har en önskan (*desire*), en övertygelse (*belief*) och utför en handling (*action*). Personen försöker uppfylla en önskan, eller nå ett mål, genom att genomföra en handling som hon tror leder till uppfyllandet.²⁴

Eriksson beskriver fem antagande som teoretikerna gör om personen som gör ett rationellt val. Allingham tar också upp de två första. Det första är att väljaren har *consistent preferences*²⁵, konsekventa preferenser, alltså en bestående rangordning på vad hon föredrar redan innan hon gör valet. En person har en rangordning på det hon tror hon får mest nöje och/eller nytta av. I den rangordningen väger hon också in vilket av valen som t.ex. troligast kommer att ge utdelning eller kommer att vara längst. Rangordningen ska vara rimlig i den bemärkelsen att om personen föredrar alternativ A framför alternativ B, och alternativ B framför alternativ C, föredrar hon också alternativ A framför alternativ C.²⁶ Detta antagande om väljaren är enligt Eriksson accepterat av alla som arbetar med teorin.²⁷

Det andra antagandet är att väljaren försöker maximera sin förväntade nytta, *maximize expected utility*, genom sitt val. Uttrycket kommer ursprungligen från utilitarismen, och utgick då från största möjliga nytta av ett val. Det utökades snabbt till största möjliga förväntade nytta, eftersom man insåg att väljaren inte alltid kan veta alla konsekvenser av sitt val eller förutse vilken nytta blir. Trots den breddningen av uttrycket fanns det fortfarande svagheter i teorin, eftersom man fortfarande inte kunde förklara en del val. I rational choice theory finns antagandet om största möjliga förväntade nytta kvar, men nu inte längre som ensam förklaring utan som en av faktorerna som styr väljaren. Även detta antagande om väljaren accepteras av alla teoretikerna, enligt Eriksson.²⁸ Allingham menar att även här måste det finnas en rangordning. Om väljaren väljer det alternativ i rangordningen som hon tror ger störst nytta har hon försökt att maximera sin förväntade nytta och därmed uppfyllt antagandet.²⁹

---

²³ Allingham, Michael, *Choice Theory: A Very Short Introduction* (Oxford Univ. Press, New York, 2002)

²⁴ Eriksson (2011), s. 27-28

²⁵ Uttrycket *consistent preferences* använder sig Eriksson av, Allingham använder *preference ordering*.

²⁶ Eriksson (2011), s. 17-18 och Allingham (2002), s. 17-21

²⁷ Eriksson (2011), s. 17

²⁸ Eriksson (2011), s. 18-20

²⁹ Allingham (2002)s. 22-23

Bara Eriksson diskuterar de tre sista antagandena. Att väljaren har instrumentell rationalitet, *instrumental rationality*, är det tredje antagandet. För att göra ett instrumentellt rationellt val måste man både kunna identifiera det bästa alternativet, och ha som mål att maximera den förväntade nyttan. Eriksson menar att även om instrumentell rationalitet kräver att man agerar efter de två tidigare antagandena, måste det inte innebära att motsatsen stämmer. Det kan alltså finnas något ytterligare i instrumentell rationalitet. Större delen av de som använder rational choice theory anser att detta stämmer.³⁰

Det fjärde antagandet är att väljaren använder sig av *calculative and/or strategic decision-making*. Det innebär att ett beslut tas efter att väljaren har räknat ut nyttan av ett val mot priset för det, och/eller att det tas efter strategiskt tänkande. Väljaren tänker alltså före hon väljer och överväger konsekvenser och alternativ, istället för att handla känslomässigt eller impulsivt. Det här antagandet menar Eriksson att många håller med om.³¹

Det femte och sista antagandet är att väljaren handlar efter egenintresse, *self-interest*. Egenintresset är grunden för hur rankningen görs av väljaren. Att anta att väljaren handlar av egenintresse är nödvändigt för att den rationella teorin ska kunna säga något om mänskligt beteende, enligt Eriksson. Även det här antagandet accepteras av många.³²

Det har riktats mycket kritik mot rational choice theory. Det finns tre grundtyper av kritik enligt Eriksson: att teorin är felaktig, att den är omöjlig att pröva samt att man inte kan använda den på viktiga problem vilket medför att den är onödig.³³ Meredith B. McGuire är en av de som kritiserar att teorin är omöjlig att bevisa, speciellt då den används på religiösa val. I *Religion: The Social Context* menar hon att det är lätt att säga att ett rationellt tänkande kring vinster och förluster ligger bakom ett val med det går inte att bevisa att det faktiskt har påverkat. Ett val är mer komplext än så.³⁴ Det har också riktats kritik mot mer specifika områden. Egenintresset är ett av dem. Kritiker menar att en person inte bara drivs av egenintresse, utan också av t.ex. intresse för andra människors välbefinnande, av sin gruppidentitet i sociala sammanhang eller i förhållande till institutioner. Man tycker inte

---

³⁰ Eriksson (2011), s. 20-22

³¹ Eriksson (2011), s. 22

³² Eriksson (2011), s. 22-24

³³ Eriksson (2011), s. 7

³⁴ McGuire, Meredith B., *Religion: the social context*, 5. ed., (Wadsworth, Belmont, Calif., 2002), s. 299

heller att teorin kan säga något om en persons kultur eller gruppidentitet, och att teorin generaliserar så mycket att den inte säger något om verkligheten.³⁵ Eriksson kritiserar själv en aspekt av teorin; att man inte kan veta om det personen själv säger är önskingar och övertygelser bakom ett val är de riktiga motiven. Dels händer det att människor ljugar och dels vet man inte alltid själv den sanna anledningen bakom ett val. Detta kan bero på att vi rationaliserar våra handlingar, och att vi ibland gärna vill tro att vi har bättre motiv än vad vi egentligen har.³⁶

Enligt rational choice theory försöker man även i religiösa beslut maximera sin förväntade nytta, och en religiös person använder samma resonemang som en icke-religiös person för att nå sina mål. Rodney Stark är en författare som arbetat med rational choice theory även på religionsvetenskap, och som återkommer ofta i McGuires redogörelse över teorin.³⁷

Tillsammans med William Sims Bainbridge gav han 1987 ut *A Theory of Religion*, där de presenterar ett försök att skapa en allomfattande teori för religionsvetenskap.³⁸ I deras förklaring av sin grundteori ställer de upp ett antal axiom och ett antal definitioner. Ett av de första axiomen är att människan söker belöningar och undviker kostnader. Belöningarna beskrivs som varor: de har olika högt värde, de förbrukas ofta vid användandet, de är inte alltid tillgängliga och de kan ibland växlas mot lägre värderade belöningar. När man bestämmer vilka belöningar som är värda mest och växlar in dem mot varandra söker man största möjliga vinst genom bytet.³⁹ Magi och religion är den stora skillnaden från områden som teorin använts på tidigare. Författarna placerar magi och religion i en kategori som de kallar kompensatorer. En kompensator är en ersättning för belöningen och fungerar så som ett löfte gör. Man kan vara beredd att göra en uppoffring eller en ansträngning om man fått ett löfte om en belöning. En del kompensatorer kräver en tro på det övernaturliga för att fungera som en kompensator, d.v.s. om man inte tror på det övernaturliga tror man inte heller att det i slutändan kommer en belöning och då fungerar inte kompensatorn.⁴⁰ Författarna menar att religiösa organisationer, som t.ex. kyrkor, är företag som skapar, underhåller och erbjuder kompensatorer som kräver en tro på det övernaturliga.⁴¹ Även om mitt ämne är

---

³⁵ Eriksson (2011), s. 10-11

³⁶ Eriksson (2011), s. 31-33

³⁷ McGuire (2002), s. 297-299

³⁸ Stark, Rodney & Bainbridge, William Sims, *A Theory of Religion*, 1. pbk. ed, (Rutgers University Press, New Brunswick, N.J., 1996)

³⁹ Stark & Bainbridge (1996), s. 27-28, 31-32

⁴⁰ Stark & Bainbridge (1996), s. 36-39

⁴¹ Stark & Bainbridge (1996), s. 42-43

religionsvetenskapligt är inte det valet som föräldrarna gör ett religiöst val. De fattar ett vardagligt beslut om fritidsaktivitet till sina barn, de väljer inte religion.

När jag använder mig av rational choice theory utgår jag från att föräldrarna vill maximera nyttan genom sina val. Jag utgår också från att de, mer eller mindre medvetet, har konsekventa preferenser dvs. att de har rangordnat fritidsaktiviteterna som barnen kan välja mellan. Detta har de gjort genom att väga aktiviteternas fördelar mot dess nackdelar. Därmed kommer de att välja något av de högst rangordnade alternativen där den totala förväntade nyttan blir störst. Jag förutsätter att de har ett egenintresse som de agerar efter. I föräldrarnas egenintresse kan det t.ex. ligga att få tid över till annat när man inte behöver köra så långt eller själv engagera sig i verksamheten. Det kan också vara att aktiviteten inte kostar för mycket pengar. Jag delar kritikernas åsikter om att man även styrs av t.ex. intresse för andra människors välbefinnande och av en gruppidentitet. I min definition av egenintresse räknar jag därför även barnens välbefinnande, eftersom en förälder mår bra av att deras barn är trygga och nöjda. Därmed fungerar teorin om rationella val även när man väljer åt någon annan.

2. Fallstudie som metod

En fallstudie är en metod för att samla in data från olika källor som därigenom ger möjlighet att undersöka en företeelse i en större kontext. Man kan t.ex. undersöka individer, mindre eller större grupper eller hela samhällen. Fallstudien används för att noggrant studera och få kunskap och perspektiv på begrepp och teorier.⁴² Den är en kvalitativ metod, då man genom att analysera insamlad data försöker få en helhetsbild av företeelsen man undersöker.⁴³

Robert K. Yin menar i sin bok *Fallstudier: design och genomförande* att en fallstudie ger möjlighet att undersöka kontexten kring företeelsen man vill undersöka.⁴⁴ I t.ex. ett experiment försöker man få en så kontrollerad omgivning som möjligt. Historiska undersökningar och surveyundersökningar ligger närmare fallstudien än experiment menar Yin. Men till skillnad från en historisk studie undersöker en fallstudie aktuella skeenden och är dessutom begränsad till det. Fallstudien har ännu större möjlighet att undersöka kontexten än en surveyundersökning. Framför allt när den verkliga kontexten spelar roll för undersökningen, och när gränserna mellan företeelsen man undersöker och kontexten är otydliga, menar Yin att fallstudie är rätt metod att använda sig av. Om man i sin undersökning ställer frågor som börja med ”hur” och ”varför” är det också en lämplig metod. Den fungerar mindre bra när man ställer frågor som ”hur många”, ”hur mycket”, ”hur ofta” eller ”vad”. Han påpekar dock att metoderna ofta överlappar varandra.⁴⁵

En del av problematiken i att använda sig av fallstudier är att det är svårt att generalisera utifrån ett enda fall. Yin skriver att ett sätt att lösa problemet är att göra flera fältundersökningar, vilket han tycker är det bästa sättet att använda metoden. Man måste också vara noga med att inte göra några statistiska generaliseringar, alltså försöka säga något om ”hur många” eller ”hur ofta” i det stora hela baserat på bara ett fall. Han menar dock att man kan generalisera analytiskt, dvs. utveckla och generalisera sina teorier.⁴⁶

Fallstudiens styrka, enligt Yin, ligger i att den kan hantera många olika sorters material, t.ex. intervjuer, dokument och observationer. Det är också det som är det viktiga i arbetet med

---

⁴² <http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/lang/fallstudie>, 120321

⁴³ <http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/lang/kvalitativ-metod>, 120321

⁴⁴ Yin, Robert K., *Fallstudier: design och genomförande* (Liber, Malmö, 2007)

⁴⁵ Yin (2007), s. 21-23, 31

⁴⁶ Yin (2007), s. 28

fallstudier, att den ”bygger på flera källor till empiriska belägg och att data behöver löpa samman på ett triangulerande sätt”.⁴⁷

Jag har valt att göra en fallstudie eftersom jag har en fråga som börjar med ”varför”, och eftersom jag anser att kontexten är viktig för min studie. För att förstå de olika anledningarna till att välja barnverksamheten måste jag förstå barnverksamheten och människorna som väljer det. Jag vill också få inblick i miljön som individerna befinner sig i för övrigt. Eftersom jag har valt en liten församling har jag trots tidsbegränsning möjlighet att få den insynen.

I församlingen har jag valt ut fyra stycken studieobjekt. De kan delas in i två grupper; de som erbjuder tjänsten, dvs. ledarna och Svenska kyrkan, och de som tar emot tjänsten, dvs. barnen och föräldrarna. Av de som tar emot tjänsten är utan tvivel föräldrarnas anledningar till varför barnen deltar mest givande för undersökningen eftersom det är i slutändan är deras val att låta barnen delta. Men även barnen själva kan tillföra något om hur de trivs på verksamheten och om de deltar av samma anledningar som föräldrarna har till att låta dem gå dit. Från församlingens sida, de som erbjuder tjänsten, är barn- och ungdomsledaren och församlingspedagogen de som är mest engagerade i att utveckla verksamheten och med hjälp av dem och det pedagogiska underlag de använder sig av kan jag få en bild av hur församlingen och Svenska kyrkan ser på motiven bakom deltagandet. I min undersökning använder jag mig av enkäter, intervjuer, analys av dokument och observationer. Därmed har jag flera olika sorters källor till att få svar på min frågeställning.

Metoden har fått anpassas efter förhållandena i församlingen. Respekt för föräldrars tidsbrist och hänsyn för att verksamhetsledarna var schemalagda för andra uppdrag i församlingen begränsade mina möjligheter för samtal. Ett annat förhållande att ta hänsyn till var att alla barnen inte kom varje vecka och att det stundande juluppehållet begränsade tiden att prata med barnen.

2.1 Intervjuer

För att förbereda mig inför intervjuerna använde jag mig av *A Guide to Qualitative Field Research* av Carol A. Bailey.⁴⁸ Eftersom jag i mitt fältarbete använder mig av en s.k. tolkande

---

⁴⁷ Yin (2007), s. 25, 31

paradigm (*interpreting paradigm*), alltså att jag undersöker sociala relationer, vad och hur människor agerar, varför och vad det betyder för dem, menar Bailey att jag borde använda mig av semistrukturerade eller ostrukturerade intervjuer.⁴⁹

Två ledare arbetar med barnverksamheten; en församlingspedagog och en barn- och ungdomsledare. Jag har valt att inte skilja dem åt utan hänvisar till båda som ledare, eftersom jag ville erbjuda dem åtminstone den anonymiteten i sin församling. Före mitt första besök i barngruppen och före intervjuerna var ledarna insatta i min frågeställning och mitt syfte med arbetet i deras församling, vilket var viktigt för att jag skulle känna mig välkommen. Det kan ha påverkat deras svar under intervjun i den bemärkelsen att de fått gott om tid att själva tänka kring ämnet och kunnat förbereda svar på frågor de misstänkte skulle komma under intervjuerna. Ledarna har de mest officiella rollerna i fallstudien, och även de minst anonyma. Att låta dem tänka över ämnet innan intervjuerna ledde förhoppningsvis bara till mer utvecklade och genomtänkta svar, och till att få dem att känna sig bekväma i sin roll som representanter för sin församling. Ledarna var också medvetna om min egen livssyn. Att som ledare för en religiös barnverksamhet öppna upp sig för och bli granskad av en icke-kristen skulle kunna upplevas som hotfullt, men eftersom jag redan från början kände mig välkommen och vi hade en öppen dialog med varandra tvivlar jag inte på att vi alla respekterade varandras livsåskådningar.

Jag valde att använda semistrukturerade intervjuer med ledarna, både för att Bailey rekommenderar det och för att jag själv är bekvämare i den formen av intervjuer. Jag förberedde frågor som jag tillsammans med ledarna kunde föra en sammanhängande diskussion kring.⁵⁰ Båda intervjuerna skedde i de lokaler som verksamheten använder. Frågorna till ledarna fokuserade på deras syn på varför barnen vill till verksamheten, varför föräldrarna väljer att ta dit dem, hur föräldrarnas förtroende för verksamhet organiserat av Svenska kyrkan ser ut och var det kommer ifrån.

I intervjuerna med barnen har jag förutom Bailey använt mig av en skrift utgiven av stiftelsen Allmänna barnhuset, *Att intervju barn – en vägledning för socialsekreterare*.⁵¹ Skriften

---

⁴⁸ Bailey, Carol, *A Guide to Qualitative Field Research*, 2. ed. (Thousand Oaks, Calif., 2007)

⁴⁹ Bailey (2007), s. 53-54, 100-101

⁵⁰ Se Bilaga 7

⁵¹ Cederborg, Ann-Christin, *Att intervju barn: vägledning för socialsekreterare* (Allmänna barnhuset, Stockholm, 2005)

menar att det kan uppstå problem när man intervjuar barn. Barnens minnesförmåga, förståelse av sanningsbegreppet och deras språkliga begränsningar påverkar deras förmåga att svara på frågor och berätta. Att barnens minnesförmåga kan variera ser jag som ett mindre problem i min undersökning. Även om barnen inte kommer ihåg vad de gjort den senaste terminen tror jag att de har en känslobaserad uppfattning om vad de tycker om och inte tycker om. Att de yngre barnen kan ändra sina svar utifrån vad de tror att intervjuaren vill att de ska svara är viktigt för intervjuaren att tänka på. Det är viktigt att komma ihåg att barnen kan modifiera sina svar, men jag tror inte att det var ett större problem under mina intervjuer. Dels för att barnen jag intervjuade tillhörde den äldre åldersgruppen där barnen har en bättre förmåga att skilja på sant och falskt, och dels för att jag frågorna jag ställde inte krävde en stor förståelse av sanningsbegreppet. Att barn har en begränsad språklig förmåga bedömer jag inte heller ha varit ett större problem för mig, därför att det de ombads förklara inte är invecklat eller främmande.⁵²

Bailey tar upp att det är passande att ha en respektfull inställning till deltagarna i intervjun, och jag tycker det är speciellt viktigt vid intervjuer med barn. Jag vill inte att intervjun på något sätt väcker obehagskänslor hos dem. Jag tycker också att det är viktigt att även barnen förstår varför jag intervjuar dem, precis som ledarna och föräldrarna blir informerade.⁵³

Jag fick möjlighet att intervjuar åtta barn. De åtta barnen utgör majoriteten av de barn som var på verksamheten mer än en av de gånger jag var där. Barnen som jag intervjuat är i åldern 6-12 år, och jag intervjuade dem under verksamhetens gång. Föräldrarna kontaktades för att ge mig tillåtelse. Barnen fick även själva frågan om de ville vara med på en intervju och fick förklarat för sig vad en intervju var i den bemärkelsen att det ställs frågor men att det inte finns svar som är rätt eller fel. Inget barn tackade nej till att bli intervjuad, utan tvärt om väckte barnen varandras intresse, och barn som inte fått med sig tillståndslapparna hemifrån såg till att de kom med nästa gång så att de också med kunde få vara med.

För att barnen skulle slappna av under intervjun och få något praktiskt att göra lät jag dem döpa sin mapp på datorn till sitt eget namn, vilket barnen gärna visade att de kunde göra. Jag gav barnen valet att antingen få intervjun inspelad eller nerskriven, och de som inte ville bli inspelade satt bredvid mig och kunde se vad jag skrev på datorn. Jag förklarade för dem att

---

⁵² Cederborg (2005), s. 25-26

⁵³ Bailey (2007), s. 105

texten eller inspelningarna sedan fanns sparade i mappen som de skrivit sitt namn på. När barnen blev engagerade i tekniken på det här sättet och förstod att deras svar sparades och hade betydelse blev de flesta barnen väldigt motiverade och tog frågorna på allvar. Det fick också barnen att släppa tankarna på aktiviteten de deltog i när jag tog ut dem ur verksamheten, och ingen av barnen pratade om det pyssel de precis arbetat med eller den sång de nyss sjungit, utan kunde berätta om verksamheten som den hade sett ut över hela terminen. Alla barnen verkade förstå att ingen annan skulle få veta vad de svarade på frågorna, och att det inte fanns svar som var rätt eller fel.

Barnen fick berätta om när de började på verksamheten, varför de går där och vad skillnaden från förskola eller annan fritidsverksamhet är.⁵⁴ Jag använde mig även här av semistrukturerade intervjuer. Intervjuerna blev en aning mer strukturerade med barnen än med ledarna. Barnen var väldigt sakliga och lade mycket vikt vid att svara på mina frågor. Diskussionerna kom därför inte så ofta in på samtalsämnen som låg runtomkring frågorna. Jag hade förberett åtta frågor, varav tre främst var till för att få barnet att förstå vad jag pratade om. Genom att barnet svarade på när det började på verksamheten och vad det brukar göra på verksamheten fick vi samma definition om vad verksamheten är och genom barnet svarade på vad det gör efter skolan andra dagar i veckan fick vi en bild över vad vi kunde jämföra verksamheten med. Majoriteten av barnen gick på fritids i vanliga fall och om barnet inte gick på fritids jämförde vi med att vara hemma eller att ha rast i skolan.

En fjärde fråga, om barnet tycker det är roligt att vara på verksamheten, ställde jag för att jag inte vill utgå från att barnen tycker att det är roligt. Två av frågorna, om barnet minns varför det började och vad som är roligt med verksamheten, var med för att försöka få barnens bild av vad som drar dem till verksamheten, och även att se hur informationen sprids och på vems initiativ barnen börjar, enligt barnen själva. Frågan om barnen tycker att det är annorlunda på verksamheten jämfört med vad de gör efter skolan andra dagar i veckan ställdes för att försöka hitta vad det är som är speciellt med verksamheten. Jag räknade med att de flesta barnen skulle börja svaret med att det är lite annorlunda, bara av den anledningen att det är i en annan miljö och med andra ledare. När jag sen frågade vidare fick barnen tänka till och fick ytterligare en chans att berätta vad som är roligt. Att fråga barnen om de leker med samma kompisar på verksamheten som annars var för att arbeta vidare på ledarnas bild av

---

⁵⁴ Se Bilaga 8

verksamheten, dvs. att det är ett miljöombyte till mindre barngrupper som innebär att barnen inte befinner sig i samma hierarkisystem som i skolan. De barnen som svarade att de lekte med andra barn på verksamheten än annars fick följdfrågan om barnet umgicks med de äldre eller yngre barnen på verksamheten, och även den frågan bygger på ledarnas tankar om verksamheten.

Jag fick inte möjlighet att intervjua alla barnen. Detta berodde främst på att närvaron var sviktande under de första träffarna och att jag därmed inte kunde få in föräldrarnas tillåtelser för en del av barnen. Svaren från barnen som jag fick prata med var dock konsekventa och stämde relativt bra överens både med varandra och med den bild jag fått av verksamheten under observationerna.

Barnen träffade mig i en miljö där ledarna har makt, och där min roll påminde om ledarnas. Det finns alltså en risk att de trodde att jag var en ledare, eller att de inte litade på att deras svar var hemliga för ledarna, och kanske fanns det något de valde att berätta eller valde att inte berätta p.g.a. det. För att motverka detta var jag var noga med att förklara för barnen att ingen annan skulle få veta vad de svarade på frågorna, och att deras namn inte kommer stå någonstans. ”Andra” i barnens omgivning är inte bara ledarna, utan även t.ex. föräldrar och de andra barnen på verksamheten. Jag uppfattar det som att barnen litade på mig eftersom de även vågade berätta vad de tyckte var negativt med verksamheten. Inga frågor ställdes specifikt om ledarna, för att barnen inte skulle bli obekväma under intervjun eller i verksamheten efter intervjun. Ungefär hälften av barnen ville inte bli inspelade på band, men jag fick intrycket av att de helt enkelt inte tyckte om att höra sin röst på inspelad, och inte att de på något vis trodde inspelningen skulle hamna i fel händer.

2.2 Dokument

Svenska kyrkan är organisationen som erbjuder barnverksamheten. För att få en bild av deras syn på deltagandet har jag studerat det pedagogiska underlag som ledarna för barn- och ungdomsverksamheten i församlingen använder i sitt arbete, *Lärande och undervisning – grund för Svenska kyrkans pedagogiska arbete*.⁵⁵ Policydokumentet är ett stöd till församlingarna att bedriva den undervisning som den enligt kyrkoordningen ska göra, och ska

---

⁵⁵ Bernerstedt, Lisa-Gun (red.), *Lärande och undervisning – grund för Svenska kyrkans pedagogiska arbete* (Svenska kyrkans nämnd för kyrkolivets utveckling, Uppsala, 2000)

också vara en viktig del av Svenska kyrkans yrkesutbildningar och vidareutbildningar i diskussionen kring pedagogiskt arbete i församlingen. Enligt *Lärande och undervisning* ska det pedagogiska arbetet ske genom förhållningssättet till människor, samhälle och kunskap. Den specifika verksamhetsformen är därmed inte viktig, utan undervisning ska kunna ske genom allt arbete som församlingen och Svenska kyrkan gör.⁵⁶

Jag har valt att analysera *Lärande och undervisning* för att få en mer officiell syn på arbetet med barnverksamheten, vilket ger en annan vinkel på deltagandet än de mer personligt baserade intervjuerna och observationerna. Jag använde det för att söka efter vilka förslag Svenska kyrkans pedagogiska underlag har på varför man deltar i barnverksamheten, varför församlingsmedlemmarna söker sig till församlingens pedagogiska arbete. I många fall har jag också försökt hitta en grund för föräldrarnas föreställningar om verksamheten och ledarnas förhoppningar om den.

2.3 Enkäter

I kontakten med föräldrarna valde jag att arbeta med enkäter eftersom det var det enklast sättet att nå dem och få svar på mina frågor. Att intervjua alla föräldrar hade varit en alldeles för tidskrävande uppgift eftersom jag hade fått söka upp föräldrarna var för sig, då det inte fanns tid och möjlighet till intervjuer vid hämtningen. Jag har delvis tagit hjälp av *Att få svar: intervju, enkät, observation* av Jan-Axel Kylén i arbetet med enkäterna. Han skriver att en nackdel med enkäter att man inte kan ställa följdfrågor, men att det är en bra metod när man inte har möjlighet att intervjua alla deltagare.⁵⁷

Enkäterna till föräldrarna bestod av en introduktion, tre öppna frågor och tre frågor med korta svar.⁵⁸ Kylén förklarar att syftet med en introduktion är att motivera de som svarar genom att t.ex. presentera vem som gör undersökningen och varför. En öppen fråga ger möjlighet till ett längre svar med egna ord, medan frågor som bara kräver korta svar kan sammanställas till en kvantitativ översikt.⁵⁹ Föräldrarna tillfrågades om varför de låter barnen delta i verksamheten och vad som är skillnaden från förskola eller fritids för att kartlägga motiven bakom valet, och vad föräldrarna menar är speciellt med verksamheten i förhållande till andra. För att få en bild

---

⁵⁶ *Lärande och undervisning* (2000), s. 5

⁵⁷ Kylén, Jan-Axel, *Att få svar: intervju, enkät, observation* (Bonnier utbildning, Stockholm, 2004), s. 10

⁵⁸ Se Bilaga 9

⁵⁹ Kylén (2004), s. 59-63

av den konkurrerande verksamheten frågade jag vilka andra aktiviteter barnen deltar i, och varför. Den fjärde frågan handlade om vad föräldrarnas förtroende för verksamheten bygger på. För att få en bild av hur förhållandet till Svenska kyrkan och verksamheten ser ut frågade jag även vilka i familjen som är medlemmar i Svenska kyrkan och hur länge barnen varit engagerade.

Jag ställde ingen fråga om huruvida pengar spelade en roll i valet av verksamhet. I en längre intervju där jag haft tid att bygga upp ett förtroende hade jag kanske kunnat göra det men jag kunde inte kräva av föräldrarna att berätta om sin ekonomiska situation i en enkät till en okänd människa. Eftersom ingen förälder tog upp det självmant och jag inte vill dra några slutsatser som endast är baserade på mina egna spekulationer har jag valt att inte beröra det i undersökningen heller.

För föräldrarna vars barn åker till verksamheten med buss efter skolan gav jag enkäterna till barnen eller till föräldrarna på plats när verksamheten var slut, och de ombads lämna enkäten veckan efter. För barnen som hämtas från förskolor tog jag kontakt med förskolan både för att kunna få ut enkäterna till så många av föräldrarna som möjligt och för att göra det så lätt som möjligt för dem att lämna tillbaka dem igen. Jag fick tillbaka fyra enkäter från föräldrar med barn i verksamheten. Mina observationer pågick under de sista veckorna med verksamhet innan juluppehållet. Det gjorde att de föräldrar till de äldre barnen som glömde att skicka med enkäten vid sista besöket inte fick någon ny möjlighet att lämna dem, och att jag inte kunde påminna om dem. Hos de yngre barnen hade föräldrarna chansen att göra det eftersom förskolan höll öppet några dagar till innan juluppehållet och jag fick möjlighet att hämta in enkäterna där. Eftersom de yngre barnen hämtas och lämnas på förskolan av ledarna fick jag näst intill ingen kontakt med föräldrarna till de barnen. Detta kan ha minskat motivationen. Enligt Kylén kan detta i sin tur gjort att en del föräldrar inte fyllde i och lämnade tillbaka enkäten.⁶⁰ Det kan också ha påverkat kvalitén på svaren. De föräldrar som hämtade själva på verksamheten och som hade tid att stanna och prata med mig om mitt arbete kan ha fått en starkare motivation till att svara på frågorna utförligt, precis som barnen fick när de blev mer engagerade i arbetet. En del av föräldrarna har barn både på verksamheten för de yngre och för de äldre barnen, och några av de yngre barnen blir lämnade och/eller hämtade av

---

⁶⁰ Kylén (2004), s. 59

föräldrarna på verksamheten, så på det viset har jag även träffat några föräldrar till de yngre barnen personligen.

Eftersom föräldrarna fyllde i enkäten hemma vet jag inte vilken av föräldrarna som fyllde i den, och jag vet inte vad den andra föräldern skulle svarat på frågorna. Troligast är det dock att föräldrarna antingen har hjälpts åt eller att den förälder som känner sig mest engagerad i barnens deltagande i verksamheten har fyllt i den.

Det finns en risk att de föräldrar som mötte mig på verksamheten antog att jag arbetade för Svenska kyrkan. Kanske är risken större här än hos barnen att det skulle påverka svaren om så var fallet, eftersom föräldrarna kan tro att det finns förväntningar från församlingens håll att familjen har ett intresse för kristendom. Jag försökte undvika detta genom att presentera mig vid mötet och genom att skicka med en medföljande förklaring om vem jag är, varför jag skickade ut enkäterna och att jag fått tillåtelse att arbeta i församlingen. På så sätt hoppades jag att föräldrarna inte upplevde att det fanns ”rätt” eller ”fel” svar. Baserat på mina observationer tror jag dessutom att stämningen i verksamheten är sådan att föräldrarna känner sig välkomna oavsett form av tro och att detta också borde bidra till att risken var mindre.

Föräldrarna har en viktig roll, förmodligen den viktigaste rollen, i valet av verksamhet för barnen. Tyvärr är de också den grupp som var svårast att få kontakt med, eftersom de inte spenderar tid på verksamheten. Jag har därför använt mig mycket av egna observationer av och samtal med föräldrarna när de hämtade barnen på verksamheten för att få material. För att hålla de föräldrar som har berättat och svarat på enkäter anonyma i undersökningen kommer jag inte alltid berätta precis vilket tillvägagångssätt jag har fått svaren ifrån.

2.4 Observationer

Vid observationer måste observatören välja mellan att vara deltagande eller icke deltagande observatör. Jag har valt att arbeta med deltagande observationer. Bailey kallar den rollen jag antar för *observer as participant*, alltså att jag kommer utifrån och tillfälligt deltar i verksamheten medan jag observerar den.⁶¹ Ibland kunde jag hjälpa ledarna i det praktiska

---

⁶¹ Bailey (2007), s. 80-82

arbetet, och ibland fick jag samma roll som barnen när de lärde sig något som var nytt även för mig. Ibland fick barnen förklara för mig vad de hade lärt sig tidigare.

Jag har besökt verksamheten under fyra veckor, och deltagit i både de yngre och de äldre barnens verksamheter. Grupperna träffas i församlingshemmet. I båda grupperna hålls först en samling och sen äter man ett mellanmål. Där emellan pysslar man, ibland enskilt och ibland med ett större gemensamt projekt. Båda grupperna har en sångstund, för de yngre är den en del av samlingen, för de äldre är det en separat aktivitet. Fri lek förekommer mellan de planerade aktiviteterna. I de här situationerna kunde jag lyssna på och iaktta barnen och ledarna.

Jag hade möjlighet att observera föräldrarna i samband med hämtningen. Jag observerade främst deras relation till ledarna och dialogen med barnen om verksamheten. Några föräldrar fick jag även några minuters samtal med.

3. Varför deltar man i Svenska kyrkans barnverksamhet?

Enligt rational choice theory utför man en handling baserat på en önskan och en övertygelse. Handlingen i det här fallet har redan gjorts. Föräldrarna och barnen i undersökningen har valt Svenska kyrkans barnverksamhet, ett val som verkar gå emot sekulariseringen i det svenska samhället i övrigt. Några har valt verksamheten framför alla andra verksamheter, andra har valt det parallellt med andra verksamheter. En tredje grupp har valt verksamheten som enda tänkbara alternativ, istället för att inte delta i någon aktivitet alls. Handlingen tyder på att föräldrarna och barnen inför valet av fritidsaktivitet har haft en övertygelse att Svenska kyrkans barnverksamhet har det man söker.

Av den empiri som föräldrar, barn, ledare och Svenska kyrkans pedagogiska underlag har gett mig har det utkristalliserats fyra kategorier av anledningar till att barnen deltar i Svenska kyrkans barnverksamhet i den här församlingen. Den första kategorin tar upp miljöombytet och barnens individuella utveckling, hur verksamhetens mål att låta varje barn utvecklas efter sina egna erfarenheter och behov fungerar och uppmärksammas av föräldrar och barn. Jag har lagt dem under samma kategori eftersom den individuella utvecklingen kan relateras till de mindre barngrupperna, som i sin tur hör ihop med den nya miljön. Den andra kategorin innefattar den religiösa aspekten, om och varför det kristna budskapet i verksamheten är en faktor i valet att låta barnen delta. Den tredje kategorin berör det kreativa skapande som är grunden för verksamheten och som framförs tydligt redan i inbjudan till deltagande. I den fjärde kategorin diskuteras förtroendet för Svenska kyrkan och ledarna och vad det bygger på.

Undersökningen har inte haft som syfte att få fram de negativa faktorerna, alltså vad man vägde mot fördelarna när man valde verksamheten. Den visar inte heller vilka aktiviteter som stått längre ner i rangordningen, och vilken roll tid och pengar har spelat i valet.

3.1 Ny miljö och individuell utveckling

I vanliga fall under dagtid vistas barnen på skolor, fritids, förskolor eller hemma. Barnen kommer här in i en ny miljö, med nya ledare och annan form av verksamhet.

I *Lärande och undervisning* står det så här: ”Lärandet ska utgå från individens egna erfarenheter, resurser och behov och kopplas till den egna vardagssituationen.”⁶² Dokumentet säger också att människor lär bäst genom att lyssna på varandra och dela varandras kunskaper och erfarenheter.⁶³ Man önskar alltså inte bara att barnen får mer individuell uppmärksamhet från vuxna utan även från andra barn. Det står också att barnen av församlingen ska få ”stöd och hjälp till personlig insikt och mognad”, och att barnen ska lära sig att acceptera sina möjligheter och begränsningar.⁶⁴

Verksamheten är en ny miljö med mindre barngrupper. Barnen i intervjuerna är alla överens om att verksamheten är annorlunda från fritids och skola. Några påpekar att det är andra byggnader och att här äter man mellanmål på en annan plats. Även de yngre barnen verkar finna mycket nöje i att få vistas i nya lokaler, få leka nya lekar och sjunga nya sånger med nya ledare. Ett barn förklarade att fröknarna på fritids inte organiserar lekar eller pyssel som alla barnen kan göra tillsammans. Genom mina observationer har jag också fått uppfattningen att ledarna har utvecklat en god kommunikation med barnen och jag har fått uppfattningen att alla barnen känner sig fria och trygga i att prata inför ledarna och gruppen. Föräldrarna påpekar också att det är andra ledare än i skolan och att det är bra för barnen att träffa nya vuxna utanför skolan och hemmet.

Föräldrarna vars barn går på fritids varje dag efter skolan tycker att verksamheten är en bra omväxling och ger lite variation i veckan. De föräldrar vars barn inte går på fritids eller inte gör det varje dag menar att det är roligare för barnen att vara där än ensam hemma, och att det är viktigt att de får träffa andra barn. Även en del av barnen håller med om att det är tråkigt att vara ensam hemma, vilket tyder på att även barnen rangordnar sina fritidsaktiviteter.

Barnen går i olika klasser eller förskoleavdelningar och får genom verksamheten en chans att träffa andra barn än de gör i vanliga fall. Att barnen får möjlighet att bilda nya kompiskonstellationer tror ledarna är en av orsakerna till att man väljer den här verksamheten. Ledarna berättar att det kan finnas barn på verksamheten som kan ha det svårt att få kompisar i skolan och på fritids, men som får en chans att börja på något nytt och få högre status i en annan miljö. Ledarna tror också att en del föräldrar uppfattar det som en fristad för sitt barn,

---

⁶² *Lärande och undervisning* (2000), s. 12

⁶³ *Lärande och undervisning* (2000), s. 15

⁶⁴ *Lärande och undervisning* (2000), s. 20

en chans att bryta den hierarki som finns i skolan och på fritids. Många av barnen menar att en fördel med att vara på verksamheten är att de har många kompisar här. I skolan är man mer beroende av en specifik kompis. Här kan man leka med en kompis ena gången och med en annan nästa gång och det måste inte vara bästa kompis hela tiden. Ledarna tar upp de blandade åldersgrupperna som de hoppas erbjuder de lite äldre barnen en plats där man fortfarande får leka och inte behöver spela äldre än man är.

Föräldrarna har ett starkt förtroende för ledarna, och tycker att de är duktiga både på att leka med och att lära barnen. Barnen tycker också det är roligt att lära sig nya saker. Ett barn berättade att hen⁶⁵ var glad över att ha lärt sig något om vad en orgel är och hur den fungerar, vilket hen inte visste förut. Jag har också observerat situationer där något barn inte velat delta i en aktivitet och då har erbjudits att göra någonting annat istället. Ibland diskuteras livsfrågor som t.ex. liv och död på verksamheten, framför allt när det har hänt något som barnen hört på nyheterna eller pratat om hemma. Att barnen får diskutera viktiga saker och därmed växa lite som människor tycker ledarna är viktigt men de är osäkra på om det är något som föräldrarna tänker på när de väljer verksamhet till barnen. Föräldrarna nämnde inte detta specifikt i enkätsvaren.

Ledarna och Svenska kyrkan erbjuder en ny miljö för barnen, vad gäller platsen, ledarna och verksamhetsformen. Föräldrarna och barnen ser det som positivt. Jag uppfattar det som att den lilla barngruppen gör att varje barn får mycket uppmärksamhet från ledarna. Det ger också möjlighet att låta varje barn utvecklas individuellt. Det är okej att inte vilja lära sig samma saker som alla andra i gruppen, men barnen uppskattar också att få fördjupa sig i en uppgift och att få lära sig någonting lite unikt. Kanske beror det på att verksamheten inte på samma sätt som i förskolan och skolan är styrd av kursplaner och mål som alla barn ska uppnå. Att ge barnen rum att utvecklas individuellt är utan tvivel ett mål för förskolor och fritids också, men med de mindre barngrupperna och utan krav på vad barnen måste lära sig har verksamheten andra förutsättningar att genomföra det. Föräldrarna tycker att det är en fördel att barnen får vara i en ny miljö ibland och att de får kontakt med nya vuxna och barn. De upplever att detta är en bra miljö för deras barn att utvecklas i, och att deras barn trivs. Barnen och föräldrarnas önskningsliknar varandra, att barnen ska få en ny miljö att vara i och nya kompisar att leka med.

---

⁶⁵ Jag använder ”hen” istället för han/hon.

3.2 Det kristna budskapet

Barnverksamheten lyder under Svenska kyrkan som är en kristen organisation. Den kristna aspekten är något som föräldrarna måste ta ställning till när de låter sina barn delta.

I *Lärande och undervisning* sägs att ”huvudsyftet med lärande och undervisning i Svenska kyrkan är följande: Att människan ska upptäcka, förstå och i sitt liv tillämpa den kristna tron.”⁶⁶ Dokumentet beskriver samhället runtomkring som pluralistiskt och menar att varje människa måste hitta en plats i det samhället.⁶⁷

Ledarna vet att i några fall har föräldrarna valt verksamheten för sina barn eftersom familjen är kristen. De hoppas att det är fler som väljer det av den anledningen. Det här är kanske den största skillnaden i jämförelsen med fritids och förskola, tror de. De är öppna med det kristna budskapet och att barnen kommer att få lära sig om kristendom. Även i denna kategori kan man påpeka att det ibland diskuteras livsfrågor på verksamheten. En diskussion kom upp under tiden jag var där, kring en större olycka med ett dödsfall som skett i trakten, och alla barn som ville fick berätta vad de hade hört och vad de trodde hade hänt. Under diskussionen nämndes inte tro eller religion som svar på någon fråga, men händelsen gavs mycket tid. Ledarna har också upplevt att föräldrar har förklarat att de inte själva är med i Svenska kyrkan, och ledarna tycker det är spännande och intressant att de ändå väljer att låta sina barn gå till verksamheten. Det kristna budskapet märktes under sångstunderna och under samlingar när ledarna berättade om kristendom. Pysslet har ofta kristna motiv, t.ex. änglar, stjärnor och kors. När barnen lekte med varandra och pratade med varandra under pysslet observerade jag inte att de pratade om Gud eller kristen tro, och inte heller med föräldrarna när de kom och hämtade. Däremot pratade man ibland om vad man gjort i kyrkan eller att man träffat prästen.

En del av barnen är medvetna om de kristna inslagen i verksamheten. Ett barn förklarade att hen inte trodde på Gud. Förutom det togs inte kristen tro upp av barnen, däremot pratade de om kyrkan som de besökt. En del tycker det är tråkigt att besöka kyrkan, andra tycker att den är intressant och spännande. Barnen har många frågor, och när vi var i kyrkan fick prästen som guidade oss ständigt förklara nya saker för dem. Barnen är i en ålder där det kan vara svårt att förklara t.ex. vad som menas med att bibeln berättar att Jesus både har dött och är

---

⁶⁶ *Lärande och undervisning* (2000), s. 10

⁶⁷ *Lärande och undervisning* (2000), s. 20-24

levande, trots att prästen på ett väldigt pedagogiskt sätt försökte förklara det. Barnen, både de yngre och de äldre, visar dock intresse för att försöka förstå.

Att det är en kristen verksamhet verkar inte vara ett problem för föräldrarna. Flera av föräldrarna svarar att de inte själva är kristna eller har tid att gå i kyrkan, men att de tycker det är viktigt att lära sig lite om det ändå. En förklaring av den kristna tron och en inblick i hur kyrkan fungerar verkar alltså vara något som en del föräldrar inte har tid, kunskap eller tro att själva ge sina barn, men de uppskattar kunskapen som en viktig del av allmänbildningen. Ingen förälder säger att det är negativt. Det väcker frågan om huruvida föräldrarna hade valt bort den kristna verksamheten om utbudet av verksamhet i närområdet hade varit bredare eller om de ändå valt den.

Verksamheten är en möjlighet för barnen att utveckla en kristen tro, men också att lära sig om kristna riter och det kristna rummet, och att få en chans att lära känna sin församling. Barnen verkar inte en önskan om att utveckla en kristen tro, det är de förmodligen antingen för små för eller ointresserade av, men intresset för att lära sig om den mer konkreta delen finns där, som t.ex. kyrkobyggnaden, högtiderna, prästens kläder och orgeln. Föräldrarna uppskattar att barnen får möjlighet att lära sig om kristendomen, i en del fall just för att de själva inte är kristna. Enligt ledarna kan det finnas ett motstånd till att gå på gudstjänsterna. Kanske finns det fördomar om vilka som går dit eller om hur traditionellt och stelt det är, så många tar inte steget till att börja gå i kyrkan. De tror också att tid är en faktor och att det finns andra saker som man vill göra på helgen. Det ledarna misstänker stämmer med det Reimer visade i sin undersökning, nämligen att det fanns en negativ föreställning om gudstjänster bland föräldrarna hon intervjuade.⁶⁸

3.3 Kreativt skapande

Det kreativa skapandet är kärnan i verksamheten, och det är också en del som lockar många. Varje vecka både sjunger man och pysslar, vilket t.ex. kan vara måla och rita, klippa och klistra, att göra ljusstakar, julgrupper eller påskägg. Barnen får använda olika material. Ofta har ledarna förberett ett förslag på föremål som barnen kan skapa, och ibland är det fritt skapande. Någon gång ibland bakar man.

---

⁶⁸ Reimers (1995), s. 249-251

Lärande och undervisning nämner att människan ska utveckla och använda sin kropp, sina anlag och sina talanger, och att barnen ska stimuleras till att använda dem för att förverkliga Guds vilja.⁶⁹

När jag frågade ledarna varför de tror att barnen kommer till verksamheten svarade de att barnen tycker om att skapa. De tror inte heller att det finns ett brett utbud av verksamheter som erbjuder kreativt skapande i trakten, men nämner scouterna som en liknande verksamhet fast utomhus. Under mina observationer märkte jag att ledarna är engagerade i skapandet och använder fantasi och energi för att komma på nya saker att låta barnen skapa.

Bland barnen är det en överväldigande majoritet som tycker att skapandet både är det roligaste med verksamheten och anledningen till att de började och går kvar på verksamheten. Förutom något enstaka barn är alla där för att de tycker det är roligt att pyssla, och även att sjunga och baka. Flera av barnen nämner att utbudet av material man får lov att pyssla med här är större och mer varierat. De har det inte hemma och en del säger att inte finns på fritids heller. Bland de yngre barnen ser man att en del av dem tycker om att pyssla men andra blir lite rastlösa av att sitta stilla. Vid sång- och sagostunderna deltar flertalet av de yngre barnen aktivt. Under sångstunderna för de äldre barnen kommer församlingens kantor till verksamheten för att spela på pianot.

Föräldrarna nämner också sång och pyssel som en viktig anledning till att de valde verksamheten åt sina barn. Föräldrarna vet att deras barn tycker det är roligt att skapa. När föräldrarna kom och hämtade frågade de ofta barnen vad de hade tillverkat under sammankomsten och bad dem visa upp vad de får med sig hem. En av föräldrarna nämner att barnet tidigare gått på fotboll och dans, men just nu bara Svenska kyrkans verksamhet. En annan förälder svarar att barnet också går på scouter, och även det för att barnet tycker om kreativa aktiviteter.

Även här är barnens och föräldrarnas önskan densamma: Barnen ska få utlopp för sin kreativitet. Föräldrarna visar också upp en stor medvetenhet om att barnen är intresserade av kreativt skapande, och motiverar valet av verksamhet genom den medvetenheten.

---

⁶⁹ *Lärande och undervisning* (2000), s. 20

Föräldrarnas önskan är alltså att barnets egna önskningar ska uppfyllas, och föräldrarna har därmed gjort ett val åt någon annan och ändå handlat av egenintresse.

3.4 Förtroende

Medieakademin presenterade i november 2011 resultatet av sin förtroendebarmeter för 2011, där förtroendet för Svenska kyrkan som organisation under de senaste åren har sjunkit.⁷⁰ Ändå har jag funnit att förtroende är en av faktorerna i valet av barnverksamhet.

Som Bromanders undersökning visar är arbetet med barn och unga en av de viktigaste uppdragen Svenska kyrkan har enligt sina medlemmar.⁷¹ Att lämna sitt barn till barnverksamhet innebär att man känner förtroende för verksamheten. Man överlämnar sitt barn till mer eller mindre okända vuxna och litar på att det är tryggt. Svenska kyrkan är välkänd och etablerad och deras arbete med omsorg är omfattande. Om ett okänt företag skulle öppna en verksamhet som liknar Svenska kyrkans barnverksamhet, med lika låg avgift men med okända ledare och motiv, skulle det kanske inte vara lika självklart att låta barnen delta utan att man först skaffat sig mer information.

Ledarna hoppas och tror att det finns ett förtroende för de som arbetar med verksamheten och i församlingen i övrigt. Många av, för att inte säga alla, föräldrarna känner ledarna personligen eller känner till vilka ledarna är eftersom de som är anställda i församlingen oftast själva kommer från området. Enligt ledarna har bara någon enstaka förälder stannat kvar med barnet på verksamheten för att se hur det funkar, om man räknar bort de som stannar för att barnen är osäkra den första tiden. Ledarna har aldrig känt sig ifrågasatta. De tror också att det finns ett stort förtroende för Svenska kyrkan, som t.ex. visar sig vid krissituationer i samhället eller för den enskilda, då många söker sig till kyrkan.

Barnen berättar inte något om sin relation till eller förtroende för ledarna, dels för att jag medveten undvek att fråga dem, dels för att barnen inte är med i någon bedömning av ledarna innan de börjar på verksamheten. De följer till stor del föräldrarnas beslut. Det är möjligt att de har träffat ledarna innan, t.ex. om ett äldre syskon har deltagit i verksamheten tidigare, om familjen har besökt kyrkan eller i andra sammanhang eftersom ledarna kommer från trakten. I

---

⁷⁰ <http://www.medieakademin.welcom.se/pdf/PresentationMA2011.pdf> 120302

⁷¹ Bromander (2011), s. 115-117

mina observationer har jag märkt att barnen trivs bra med ledarna, men det är oftast en relation som har byggts upp efter de började på verksamheten.

Föräldrarna säger själva att de har ett starkt förtroende för ledarna, både som personer och som ledare. Man märker det också i mötet mellan dem, kontakten mellan föräldrar och ledare är stark. De litar på att barnen inte bara är trygga på verksamheten utan också har roligt och lär sig något. En del av föräldrarna nämner att de känner en eller båda ledarna sedan tidigare, ibland för att de har haft äldre barn på verksamheten tidigare eller gått på babycafé när barnen var yngre, en verksamhet som funnits tidigare i församlingen. En del föräldrar säger det som jag själv har sett när barnen blir hämtade, nämligen att barnen berättar att de är nöjda med verksamheten, och bygger förtroendet på det. Några av föräldrarna har själva gått på kristen barnverksamhet när de var barn.

Föräldrarnas övertygelse att Svenska kyrkans barnverksamhet kan uppfylla deras önskningar vad gäller fritidsaktiviteter till deras barn bygger i församlingen till stor del på förtroendet för ledarna. De enskilda ledarnas arbete kopplas av föräldrarna samman med barnens välbefinnande. Barnen har enligt föräldrarna roligt med ledarna, är trygga och lär sig nya saker. Att kunna lita på de vuxna som tar hand om ens barn är viktigt och föräldrarna på den här verksamheten vet att deras barn är trygga. Här är det tydligt att om föräldrarna handlar efter ett egenintresse innefattar det även barnens välbefinnande.

Förtroendet för ledarna är så starkt att det är svårt att se om det förtroendet innefattar Svenska kyrkan och hur det förtroendet i så fall ser ut. Ingen av föräldrarna har uttalat sig om förtroendet för Svenska kyrkan, varken i positiva eller negativa ordalag. Jag tror dock att de grundvärderingar som Svenska kyrkan bygger sin verksamhet på är kända för föräldrarna och stämmer relativt bra överens med föräldrarnas egna etiska värderingar. Att använda sig av en känt och pålitlig verksamhet kräver mindre tid än att sätta sig in i en ny organisation.

Enligt Reimers hade föräldrarna i hennes undersökning en negativ förutfattad syn på dop, gudstjänster och präster som inte lät sig påverkas av att de haft positiva upplevelser då de faktiskt deltagit.⁷² Kanske kan detta förklara varför förtroendet för Svenska kyrkan som organisation enligt Medieakademins förtroendebarmeter minskar medan förtroendet för

---

⁷² Reimers (1995), s. 249-251

ledarna i den här församlingen är starkt. Reimers kom också fram till att föräldrarna värdesatte Svenska kyrkans kulturbärande sida, vilket i den här kontexten skulle kunna vara kristna högtider och symboler, men tvekade inför den kultbärande sidan, d.v.s. en personlig tro på Gud och engagemang i kyrkan.⁷³ Detta skulle kunna ligga bakom varför föräldrarna tycker det är viktigt att deras barn lär sig om kristendomen, men inte nämner barnens utvecklande av en personlig tro. Det kan också relateras till att en del av föräldrarna själva har gått på barnverksamhet när de var yngre, vilket antyder att de för vidare en tradition.

---

⁷³ Reimers (1995), s. 246

4. Slutsats och reflektion

4.1. Slutsats

Frågan den här undersökningen ställde var: varför deltar barn i Svenska kyrkans barnverksamhet idag?

Föräldrarna värdesätter avbrottet eller omväxlingen från att vara på förskola, fritids eller hemma som barnen får när de kommer till verksamheten. De ser också en stor vinst i att barnen får kontakt med nya ledare, vilket jag identifierar som en förhoppning om att barnen genom den kontakten får möjlighet att synas, höras och växa på ett annat sätt än de gör i sina andra vardagsaktiviteter.

I mycket större utsträckning än jag trodde väljer föräldrarna Svenska kyrkans barnverksamhet för att den är kristen, inte trots att den är det. Många av föräldrarna är inte aktivt troende själva, och tycker sig inte vara tillräckligt insatta i religionen för att föra vidare kunskap om den till sina barn. Undersökningen förklarar inte varför man vill föra kunskapen vidare, kanske vill man bevara en tradition från generationerna innan dem eller kanske ge barnen insikt i en religion som har påverkat vårt samhälle och vår kultur. Föräldrarnas handlande blir både ett tecken på sekulariseringen, eftersom de inte är insatta nog i ämnet för att kunna lära ut det till sina barn, och ett tecken på motstånd till sekulariseringen eftersom de tycker att barnen behöver insikten.

I den här församlingen är kreativt skapande den stora anledningen till att föräldrar och barn valt verksamheten. Barnen som kommer dit vill pyssla och sjunga hellre än att gå på scouterna eller spela fotboll, eller så vill de göra både och. Det säger något om hur väl Svenska kyrkans barnverksamhet platsar bland de andra, ickereligiösa, verksamheterna i området. Skillnaderna är inte större än formen på verksamheten, enligt en del av föräldrarna som valt Svenska kyrkan.

Undersökningen har inte lyckats visa något om förtroendet för Svenska kyrkan som organisation vad gäller barnverksamhet. Barnens och föräldrarnas förtroende ligger hos de enskilda ledarna och är baserat på en personlig relation. Det förtroendet kan vara helt och

hållet skilt från ett förtroende för Svenska kyrkan. Barnen utvecklar också en avslappnad relation till prästen och kantorn som de träffar flera gånger under en termin. Barnen blir därmed mer bekanta med sin församling och borde därigenom få ett starkare förtroende för den. Detta skulle kunna innebära att ett ökat deltagande i barnverksamheten på sikt leder till högre deltagande i t.ex. dop och medlemskap i Svenska kyrkan när de här barnen blir vuxna och väljer åt sina egna barn.

Sammantaget pekar resultatet på att de här barnen och föräldrarna väljer barnverksamheten för att den erbjuder något de söker, inte bara för att utbudet är smalt. Jag har funnit flera gemensamma anledningar som ligger bakom deras beslut.

4.2. Reflektion

Jag fick under min tid i församlingen inte så stor kontakt med föräldrarna som jag hade önskat. Eftersom de inte befann sig på verksamheten kunde jag inte ta dem åt sidan och diskutera frågan ansikte mot ansikte. Då hade jag kunnat ställa fler frågor och få djupare svar. Vid den ganska hektiska hämtningen hade jag inte så mycket tid eller möjlighet att bygga upp ett förtroende som jag tror hade varit en fördel i att få tillbaka en betydligt större andel enkäter. Föräldrarna var kanske min viktigaste informationskälla eftersom valet i slutändan låg hos dem, och bredare underlag från dem hade gjort att jag blivit säkrare i mina slutsatser. Jag fick med hjälp av både enkäterna och mina egna observationer ändå en bild av hur föräldrarna tänkte kring valet, som jag kan dra en del slutsatser kring men som hade kunnat förankras bättre.

Jag har för lite material för att kunna göra några större generaliseringar. Det går inte att generalisera utifrån ett enda fall, så jag kan inte utifrån den här undersökningen dra några slutsatser om hur föräldrar i resten av landet resonerar kring och motiverar sina val. Jag har visat att de här anledningarna till att gå på Svenska kyrkans verksamhet existerar – om så bara i den undersökta församlingen.

Källförteckning

Litteratur

Michael Allingham, *Choice Theory: A Very Short Introduction*, Oxford Univ. Press, New York, 2002

Hans Almer (red), *I dialog med barn – grund för Svenska kyrkans arbete bland barn 0-14 år* Svenska kyrkans församlingsnämnd, Uppsala, 1999

Carol Bailey, *A Guide to Qualitative Field Research*, 2. ed., Pine Forge Press, Thousand Oaks, Calif., 2007

Lisa-Gun Bernerstedt (red.), *Lärande och undervisning – grund för Svenska kyrkans pedagogiska arbete*, Svenska kyrkans nämnd för kyrkolivets utveckling, Uppsala, 2000

Oloph Bexell, *Sveriges kyrkohistoria: 7, Folkväckelsens och kyrkoförnyelsens tid*, Verbum i samarbete med Svenska kyrkans forskningsråd, Stockholm, 2003

Jonas Bromander, *Svenska kyrkans medlemmar*, Verbum, Stockholm, 2011

Ann-Christin Cederborg, *Att intervjua barn: vägledning för socialsekreterare*, Allmänna barnhuset, Stockholm, 2005 (finns tillgänglig som pdf-fil:

http://www.allmannabarnhuset.se/data/files/Att_intervjua_barn.pdf)

Lina Eriksson, *Rational Choice Theory – Potential and Limits*, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2011

Jan-Axel Kylén, *Att få svar: intervju, enkät, observation*, Bonnier utbildning, Stockholm, 2004

Eva Reimers, *Dopet som kult och kultur: bilder av dopet i dopsamtal och föräldraintervjuer* Verbum, Diss. Linköping : Univ., Stockholm, 1995

Robert K. Yin, *Fallstudier: design och genomförande*, Liber, Malmö, 2007

Internetkällor

Kyrkoordningen (senast ändrad 2011:9), 2 kap., § 1. (finns tillgänglig på <http://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=637938>, 120316)

Medieakademins förtroendebarmeter 2011

(<http://www.medieakademin.welcom.se/pdf/PresentationMA2011.pdf>, 120302)

NE.se:

Sökord: fallstudie

<http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/lang/fallstudie>, 120321

Sökord: kvalitativ metod

<http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/lang/kvalitativ-metod>, 120321

Svenska kyrkans barn- och ungdomsverksamhet:

<http://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=830310>, 120316

<http://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=830023>, 120316

<http://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=830288>, 120316

Källor till statistiken

Statistik från Svenska Kyrkan (som pdf-filer på:

<http://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=645562>, 120316):

Barn- och ungdomsverksamhet 2001-2010

Medlemsutveckling 1972-2010

Statistiska Centralbyrån:

http://www.scb.se/Pages/ProductTables_25795.aspx, 120320

(Helårsstatistik riket/Sveriges folkmängd (i ettårsklasser) 1860-2009)

Skolverket:

<http://www.skolverket.se/statistik-och-analys/2.1862/2.5245/2.4322/2.4324>, 120320

(Tabell 1)

<http://www.skolverket.se/statistik-och-analys/2.1862/2.4329/2.4330>, 120320

(Elever och grupper/År 2000 t.o.m. År 2010)

<http://www.skolverket.se/statistik-och-analys/2.1862/2.4317/2.4318>, 120320

(Elever och grupper/År 2000 t.o.m. År 2010)

Bilagor

Bilaga 1: Statistik, Sveriges folkmängd

Bilaga1										
Sveriges folkmängd (i ettårsklasser) 2001-2010										
År / Ålder	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
0	91 653	96 026	99 230	101 090	101 555	106 278	107 757	109 664	112 120	115 910
1	91 628	92 686	97 079	100 281	102 191	102 913	107 531	109 163	110 902	113 423
2	89 779	92 180	93 204	97 625	100 798	103 091	103 797	108 612	110 130	111 717
3	90 776	90 321	92 614	93 543	97 971	101 579	103 898	104 756	109 473	110 654
4	91 931	91 286	90 759	93 019	93 830	98 722	102 322	104 787	105 597	110 084
5	96 588	92 380	91 768	91 140	93 336	94 453	99 411	103 126	105 582	106 130
6	104 514	97 075	92 774	92 143	91 383	94 197	95 251	100 201	103 912	106 106
7	113 331	104 919	97 498	93 109	92 409	92 016	94 919	96 067	101 013	104 492
8	118 462	113 773	105 333	97 801	93 478	93 124	92 770	95 719	96 850	101 462
9	124 505	118 889	114 226	105 726	98 081	94 231	93 887	93 622	96 577	97 467
10	127 140	124 930	119 357	114 602	106 038	98 849	95 019	94 660	94 374	97 117
11	128 415	127 644	125 291	119 689	114 924	106 883	99 665	95 827	95 475	94 994
12	121 507	128 916	128 065	125 678	120 016	115 684	107 662	100 488	96 681	96 052
summa per åldersgrupp										
0-3	363 836	371 213	382 127	392 539	402 515	413 861	422 983	432 195	442 625	451 704
4-6	293 033	280 741	275 301	276 302	278 549	287 372	296 984	308 114	315 091	322 320
0-6	656 869	651 954	657 428	668 841	681 064	701 233	719 967	740 309	757 716	774 024
7-12	733 360	719 071	689 770	656 605	624 946	600 787	583 922	576 383	580 970	591 584
källa										
http://www.scb.se/Pages/ProductTables_25795.aspx							120320			
Helårsstatistik riket/Sveriges folkmängd (i ettårsklasser) 1860-2009										

Bilaga 2: Statistik, Svenska kyrkans barnverksamhet

Bilaga 2, s 1(3)						
deltagare i regelbunden verksamhet ålder 7-12 år inkl söndagsskola						
år	antal deltagare	ant. barn i åldersgruppen	ant deltagare i förhållande till antalet barn i åldersgruppen			
2001	53291	733 360	7,27%			
2002	59385	719 071	8,26%			
2003	56562	689 770	8,20%			
2004	56440	656 605	8,60%			
2005	58819	624 946	9,41%			
2006	61592	600 787	10,25%			
2007	59995	583 922	10,27%			
2008	62455	576 383	10,84%			
2009	59090	580 970	10,17%			
2010	64398	591 584	10,89%			
deltagare i öppen verksamhet ålder 7-12 år						
år	antal besök	ant. barn i åldersgruppen				
2001	371381	733 360				
2002	452648	719 071				
2003	521494	689 770				
2004	517442	656 605				
2005	535844	624 946				
2006	540829	600 787				
2007	529587	583 922				
2008	514117	576 383				
2009	526919	580 970				
2010	498895	591 584				
förändring i % från år 2001 till 2010		34,34%	-19,33%			

Bilaga 2, s 2(3)					
deltagare i regelbunden verksamhet ålder 0-6 år inkl barntimmar					
år	antal deltagare	ant. barn i åldersgruppen	ant deltagare i förhållande till antalet barn i åldersgruppen		
2001	65274	656 869	9,94%		
2002	66654	651 954	10,22%		
2003	56529	657 428	8,60%		
2004	61876	668 841	9,25%		
2005	59983	681 064	8,81%		
2006	63912	701 233	9,11%		
2007	70188	719 967	9,75%		
2008	69131	740 309	9,34%		
2009	68220	757 716	9,00%		
2010	65180	774 024	8,42%		
deltagare i öppen verksamhet ålder 0-6 år					
år	antal besök	ant. barn i åldersgruppen			
2001	896057	656 869			
2002	972774	651 954			
2003	1037991	657 428			
2004	1135732	668 841			
2005	1180210	681 064			
2006	1236629	701 233			
2007	1194235	719 967			
2008	1238762	740 309			
2009	1197238	757 716			
2010	1156285	774 024			
förändring i % från år 2001 till 2010		29,04%	17,84%		

Bilaga 2, s 3(3)						
deltagare i regelbunden verksamhet ålder 0-3 år						
år	antal deltagare	ant. barn i ålders- gruppen	ant deltagare i förhållande till antalet barn i åldersgruppen			
2001	21333	363836	5,86%			
2002	26459	371213	7,13%			
2003	25349	382127	6,63%			
2004	31736	392539	8,08%			
2005	29664	402515	7,37%			
2006	33859	413861	8,18%			
2007	38748	422983	9,16%			
2008	35381	432195	8,19%			
2009	35525	442625	8,03%			
2010	35362	451704	7,83%			
deltagare i regelbunden verksamhet ålder 4-6 år inkl barntimmar						
år	antal deltagare	ant. barn i ålders- gruppen	ant deltagare i förhållande till antalet barn i åldersgruppen			
2001	43941	293033	15,00%			
2002	40195	280741	14,32%			
2003	31180	275301	11,33%			
2004	30140	276301	10,91%			
2005	30319	278549	10,88%			
2006	30053	287372	10,46%			
2007	31440	296984	10,59%			
2008	33750	308114	10,95%			
2009	32695	315091	10,38%			
2010	29818	322320	9,25%			
källor:						
http://www.scb.se/Pages/ProductTables_25795.aspx					120320	
Helårsstatistik riket/Sveriges folkmängd i ettårsklasser 1860-2010						
http://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=645562					120316	
Barn- och ungdoms verksamhet 2001-2010 och Medlemsutveckling 1972-2010						

Bilaga 3: Statistik, Öppna förskolor

Statistik över antalet Öppna förskolor jämfört med barnkullarnas storlek.			
år	antal öppna förskolor i kommunal och privat regi	antal barn i ålders-gruppen 0-6 år	
2001	752	656 869	
2002	708	651 954	
2003	551	657 428	
2004	447	668 841	
2005	448	681 064	
2006	470	701 233	
2007	455	719 967	
2008	476	740 309	
2009	472	757 716	
2010	457	774 024	
förändring i % från år 2001 till 2010	-39,23%	17,84%	
http://www.skolverket.se/statistik-och-analys/2.1862/2.5245/2.4322/2.4324 , 120320			
tabell 1			

Bilaga 4: Statistik, Öppna fritidshem

Statistik över antalet Öppna fritids jämfört med
barnkullarnas storlek.

år	antal barn 7-12	antal öppet fritids
2001	733 360	627
2002	719 071	617
2003	689 770	581
2004	656 605	566
2005	624 946	562
2006	600 787	581
2007	583 922	605
2008	576 383	580
2009	580 970	640
2010	591 584	617
	förändring i %	
	från år 2001 till 2010	-1,59%

<http://www.skolverket.se/statistik-och-analys/2.1862/2.4329/2.4330>

Elever och grupper/År 2000 t.o.m. År 2010

120320

Bilaga 5: Statistik, Förskolor

Statistik över andelen inskrivna barn i förskolor.				
	antal inskrivna barn			
år	förskola kommunal	förskola privat	antal barn i åldersgruppen 0-6 år	andelen inskrivna barn
2001	299401	55469	656 869	54,0%
2002	311965	59154	651 954	56,9%
2003	323285	62127	657 428	58,6%
2004	330968	64537	668 841	59,1%
2005	341331	67222	681 064	60,0%
2006	353286	70806	701 233	60,5%
2007	366251	76278	719 967	61,5%
2008	373359	82024	740 309	61,5%
2009	379171	87299	757 716	61,6%
2010	384 529	92 288	774 024	61,6%
http://www.skolverket.se/statistik-och-analys/2.1862/2.4317/2.4318				, 120320
Elever och grupper/År 2000 t.o.m. År 2010				

Bilaga 6: Statistik, Fritidshem

Statistik över andelen inskrivna barn i fritidshem.				
antal inskrivna barn				
fritids kommunal	fritids privat	antal barn i åldersgruppen 7-12 år	andelen inskrivna barn	
320897	25452	733 360	47,2%	
330234	28297	719 071	49,9%	
318878	29243	689 770	50,5%	
301994	28698	656 605	50,4%	
296991	29969	624 946	52,3%	
301694	30292	600 787	55,3%	
306780	30082	583 922	57,7%	
316538	31533	576 383	60,4%	
324511	34835	580 970	61,9%	
341 248	38 857	591 584	64,3%	
http://www.skolverket.se/statistik-och-analys/2.1862/2.4329/2.4330				, 120320
Elever och grupper/År 2000 t.o.m. År 2010				

Bilaga 7: Intervjufrågor till ledare

1. Vilka anledningar tror du det finns till att barnen vill komma till [verksamheten]? / Vilka anledningar tror du det finns till att föräldrar väljer att engagera sina barn i Svenska Kyrkans barn- och ungdomsverksamhet?
2. Vad upplever barnen här som gör att de går hit istället för att stanna på förskolan eller vara hemma lite längre? / Från föräldrarnas vinkel: Vad får barnen här som inte erbjuds på förskolan eller hemma?
3. Hur tänker ni som ledare kring de olika anledningarna? Tycker du att det ”syns” i verksamheten vilka anledningar barn och föräldrar har?
4. Tror du det finns det ett speciellt förtroende för Svenska Kyrkan? Var kommer det ifrån?
5. Tror du det finns en negativ stämpel på Svenska Kyrkan? Vad tror du det får för konsekvenser? Finns det föräldrar som stannar de första gångerna för att se vad som pågår? Finns det föräldrar som väljer bort Svenska Kyrkans barn- och ungdomsverksamhet p.g.a. att det är just Svenska Kyrkans?
6. Arbetar ni aktivt för att vidare engagera barnen efter [verksamheten]?

Bilaga 8: Intervjufrågor till barnen

1. Kommer du ihåg när du började på [verksamheten]?
2. Kommer du ihåg varför du började?

3. Vad brukar ni göra?
4. Tycker du det är roligt att vara här?
5. Vad är det som är roligt?

6. Vad gör du efter skolan andra dagar i veckan?
7. Är det som att vara på fritids/skolan/annat eller är det annorlunda?
8. Leker du med samma kompisar här som på fritids/skolan/annat?

Bilaga 9: Enkätfrågor till föräldrarna

Varför vill du att ditt barn går på Svenska Kyrkans barnverksamhet? Nämn gärna flera anledningar.

Finns det något speciellt på [verksamheten] som han/hon inte kan få på förskola, hos dagmamma eller hemma?

Att lämna sitt barn till barnverksamhet innebär att man känner förtroende för verksamheten. Vad bygger du ditt förtroende på?

Deltar ditt barn i några andra aktiviteter, t.ex. sport eller scouter? Om Ja, varför?

Vilka familjemedlemmar är medlemmar i Svenska kyrkan?

- Jag
- Andra föräldern
- Barnet

Hur länge har du haft ditt/dina barn i Svenska kyrkans barn- och ungdomsverksamhet?
